

بررسی رابطه‌ی بین مهارت‌های مقابله‌ای با خودمهارى و هویت فردی دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی شهر کنار تخته

کشور ویسی^۱، عبدالرضا عرب‌زاده^۲

۱ دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی، مؤسسه آموزش عالی خرد بوشهر، بوشهر، ایران (نویسنده مسئول)

۲ استادیار گروه مدیریت آموزشی، مؤسسه آموزش عالی خرد بوشهر، بوشهر، ایران

چکیده

هدف این پژوهش، تعیین رابطه‌ی بین مهارت‌های مقابله‌ای با خودمهارى و هویت فردی دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی شهر کنار تخته بود. روش تحقیق، توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه آماری پژوهش، شامل کلیه دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی شهر کنار تخته به تعداد ۶۳۸ نفر بود که به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای، تعداد ۳۱۲ نفر به عنوان حجم نمونه انتخاب شدند. ابزار پژوهش، شامل پرسشنامه‌های مهارت‌های مقابله‌ای کارور و همکاران (۱۹۸۹)، خودکنترلی گراسمیک و همکاران (۱۹۹۳) و هویت فردی بهرامی (۱۳۹۴) بود که روایی صوری و محتوایی آن‌ها مورد تأیید قرار گرفت و برای بررسی پایایی، نیز از آزمون کرونباخ استفاده شد که برای کل پرسشنامه‌های مذکور، به ترتیب، ضرایب پایایی برابر با ۰/۷۶، ۰/۷۸ و ۰/۷۲ به دست آمد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، از آزمون‌های ضریب همبستگی پیرسون و آزمون تحلیل واریانس چندمتغیره، در قالب نرم‌افزار SPSS ۲۳ استفاده شد و نتایج حاصله نشان داد که بین مهارت‌های مقابله‌ای (و مؤلفه‌های آن) با خودمهارى و هویت فردی دانش‌آموزان رابطه‌ی معناداری وجود دارد. همچنین طبق یافته‌ها، مشخص شد که بین خودمهارى (به استثنای مؤلفه‌های ترجیح فعالیت جسمانی و ابراز خشم) و هویت فردی (به استثنای مؤلفه‌ی هویت اطلاعاتی) در دانش‌آموزان دختر و پسر تفاوت معناداری وجود داشته است.

واژه‌های کلیدی: مهارت‌های مقابله‌ای، خودمهارى، هویت فردی، دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی

مقدمه

حساسیت نظام تعلیم و تربیت از یک طرف و پیچیدگی جهان امروزی از طرف دیگر، نیازمند وجود دانش آموزان آگاه تری است تا زمینه ی پیشرفت بشریت فراهم گردد [۱]. آموزش ابتدایی، مهم ترین مرحله در کلیه ی نظام های تعلیم و تربیت دنیا محسوب می گردد. چراکه، در این دوره است که کودکان، به تکوین شخصیتی، اجتماعی، شناختی و زیستی که در محیط خانواده پی ریزی گردیده است، دست می یابند [۲]. در این راستا، تحمل دانش آموزان، بر حسب توان روانی آن ها در مقابل فشارهای زندگی، از هم کاملاً متفاوت می باشد و آن ها بر حسب توانایی ها و ظرفیت هایشان در مقابل مسائل زندگی، از خود عکس العمل هایی را نشان می دهند [۳]. از منظر لازاروس و فلکمن^۱ [۴]، مقابله عبارت است از تلاش رفتاری و فکری مستمری که برای تأمین و برآورده کردن نیازهای خاص درونی و بیرونی به کار گرفته می شود. در مجموع، منظور از مهارت های مقابله ای، مجموعه ی کوشش های افراد در جهت تعبیر، تفسیر و اصلاح یک وضعیت استرس زا است که منجر به کاهش رنج ناشی از تنش می شود. این مهارت ها که در بر گیرنده ی مقابله ی مسئله مدار و مقابله ی اجتنابی است؛ برای حل و یا حذف کردن عوامل تنش زا به کار گرفته می شوند [۵]. در این راستا، خودمهاری و هویت فردی، به مثابه ی عوامل تأثیرگذار بر عملکرد تحصیلی و پیشبرد اهداف نظام تعلیم و تربیت هستند که در حیطه ی تحصیلی کمتر به آن ها پرداخته شده است [۶].

خودمهاری، اشاره به ظرفیت افراد برای چیرگی و مهار تکانه های نامطلوب و غیرقابل پذیرش، نام دادن به تفکرات، رفتارها و هیجانات دارد [۷] و شامل مهارت هایی نظیر آگاهی، درک و پذیرش هیجانات، توانمندی در مهار رفتارهای تکانشی و توانایی برای بهره گیری از راهبردهای تنظیم هیجان و انعطاف پذیری در تعدیل کردن پاسخ های هیجانی بر مبنای تقاضای موقعیتی و اهداف فردی است [۸]. در یکی از متداول ترین نظریه ها، گراسمیک^۲ و همکاران [۹]، مؤلفه های شتاب زدگی، خطرپذیری، راحت طلبی، خودمحوری، ترجیح فعالیت جسمانی و ابراز خشم را برای خودمهاری ابراز داشته اند و بر این باور بوده اند که به طور منطقی، افراد در ارزیابی بین لذت بالقوه و درد بالقوه از یک عمل، اعمال لذت بخش را برگزیده و از اعمال دردناک پرهیز می کنند.

همچنین، لازم به ذکر است که با عنایت به دگرگونی های گسترده ی جوامع، تعریف دانش آموزان از خود و هویت، متنوع و پیچیده شده است. اما به طور کلی، با توجه به ارتباط چندبعدی و پیچیده ی نظام اجتماعی و هویت فردی، می توان هویت فردی را ویژگی منحصر به فردی قلمداد کرد که افراد بر اساس آن شناخته می شوند [۶]. به دیگر بیان، منظور از هویت، مجموعه مفاهیمی است که فرد برای توصیف خود از آن استفاده می کند. تشکیل هویت، فرآیندی است که در کل طول عمر انسان وجود دارد و اگرچه در دوره ی نوجوانی به مرحله ی تکوین خود می رسد؛ اما شروع آن را به دوران کودکی نسبت داده اند [۱۰]. در اکثر مطالعات، برای هویت فردی، سه بعد شناختی، عاطفی و رفتاری را در نظر گرفته اند و اکثر مطالعات بیانگر این بوده اند که بین این ابعاد همیشه هماهنگی و تقارن کامل وجود ندارد، ولی غالباً این ابعاد بر یکدیگر تأثیر متقابل دارند [۱۱]. در یک تقسیم بندی دیگر، که در ایران نیز بسیار مورد توجه محققان قرار گرفته است؛ بهرامی [۱۲]، برای هویت فردی در بین افراد، چهار بعد هنجاری، تعهدی، اطلاعاتی و اغتشاشی را در نظر گرفته و اذعان داشته است که اندیشه و تفکر در اختلاف بین آنچه که فرد هست و آنچه که تمایل دارد باشد، می تواند به منزله ی یک عامل قدرتمند جهت ایجاد تغییر عمیق در وی عمل نماید که در طول زندگی او ادامه یافته و دستخوش تحول گردد.

پیشینه ی داخلی و خارجی پژوهش، نیز حاکی از ضرورت و اهمیت پرداختن به موضوع حاضر در بین دانش آموزان می باشد. در این راستا، شهادتی و همکاران [۱۳]، در مطالعه ای، به این نتیجه دست یافتند که نقش هویت فردی و اجتماعی در بین دانش آموزان ابتدایی از اهمیت ویژه ای برخوردار است. چراکه، می تواند نقش مثبت و یا منفی بسزایی در عملکرد تحصیلی و در نتیجه پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ایفا کند. جوزن و همکاران [۱۴]، در مطالعه ای که به روش نیمه آزمایشی و بر روی حجم نمونه ی ۳۰ نفری از دانش آموزان مراجعه کننده به بیمارستان شهر بم صورت گرفته است؛ به این نتیجه دست یافتند که میان

^۱. Lazarus & Fleckman

^۲. Grasmick

میانگین نمرات پیش‌آزمون، پس‌آزمون و پیگیری مؤلفه‌های ترجیح رفتارهای مقابله‌ای (مهارت مقابله‌ای حل مسئله، مهارت‌های مقابله‌ای هیجانی و کم فایده) تفاوت معناداری وجود داشته است. به دیگر بیان، میانگین نمرات دانش‌آموزان در ترجیح رفتارهای مقابله‌ای (مهارت‌های مقابله‌ای هیجانی و کم فایده)، در مرحله‌ی پس‌آزمون و پیگیری گروه آزمایش، به طور معناداری کمتر از گروه کنترل بوده است. جعفری و همکاران [۱۵]، در مطالعه‌ای که به روش نیمه آزمایشی و بر روی حجم نمونه‌ی ۵۰ نفری از نوجوانان بزهکار تهران که در کانون اصلاح و تربیت ساکن بودند، به انجام رسید؛ به این نتیجه دست یافتند که میزان بهبودی نوجوانان بزهکاری که در معرض آموزش مهارت‌های مقابله‌ای قرار گرفته بودند، در تنظیم هیجانات، بیشتر از نوجوانانی بود که این مداخلات را دریافت نکرده بودند. جمشیدی [۱۶]، در مطالعه‌ای، به این نتیجه دست یافت که تقویت و آموزش مهارت خودکنترلی در کودکان و نوجوانان، منجر به کنترل خشم و سایر رفتارهای پرخطرانه و ارتکاب جرم و نیز منجر به ارتقای سلامت روانی آنان می‌گردد. در مطالعه‌ای دیگر که توسط یانگ^۳ و همکاران [۷]، و بر روی ۷۶۵ نفر از دانشجویان چینی به انجام رسید؛ نشان داده شد که بین خودمهری و تعامل یادگیری در بین دانشجویان رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. نقش واسطه‌ای تاب‌آوری و عواطف مثبت در رابطه بین خودمهری و یادگیری مشارکتی دانشجویان، تأیید شد. بین خودمهری دانشجویان دختر و پسر تفاوت معناداری وجود نداشت اما تفاوت بین یادگیری مشارکتی در دختران و پسران معنادار بود. عبدالله^۴ و همکاران [۱۷]، در مطالعه‌ای، به این نتیجه دست یافتند که بین خودکنترلی با استراتژی‌های مقابله‌ای تحصیلی دانش‌آموزان رابطه معناداری وجود دارد. بین سرمایه‌ی روانشناختی با استراتژی‌های مقابله‌ای تحصیلی دانش‌آموزان رابطه معناداری وجود دارد. لاو و لانگ^۵ [۱۶]، در مطالعه‌ای تحت عنوان «تأثیر خودمهری بر رفتارهای کودکان»، به این نتیجه دست یافتند که میزان بالای خودمهری کودکان بر کاهش حالات هیجانی و خشونت کودکان تأثیر مثبتی دارد. طبق یافته‌های این مطالعه، مشخص شد که بین خودمهری دختران و پسران تفاوت معناداری وجود دارد و از لحاظ میانگین خودمهری، دختران بر پسران ارجحیت دارند. هاسکینگ^۶ [۱۸]، در مطالعه‌ای تحت عنوان «بررسی رابطه بین مهارت‌های مقابله‌ای و رفتارهای بزهکارانه در نوجوانان»، به این نتیجه دست یافت که مهارت‌های مقابله‌ای (ضعیف و غیر مفید) با رفتارهای بزهکارانه در نوجوانان رابطه معناداری دارد و بستر گرایش نوجوانان به سمت بزهکاری را فراهم می‌آورند.

با مد نظر قرار دادن مطالب فوق‌الذکر و نقشی که دانش‌آموزان در پیشبرد اهداف آموزشی دارند، و همچنین با توجه به نقش مهمی که دو مقوله‌ی خودمهری و هویت فردی در بهبود عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی دارند؛ به نظر می‌رسد که مقوله‌ی مهارت‌های مقابله‌ای با تأثیرگذاری بر این دو سازه، منجر به موفقیت تحصیلی بهتر در دانش‌آموزان خواهد شد. از سوی دیگر، در مجموعه مطالعات داخلی و خارجی پیرامون، به نظر می‌رسد که پژوهش منسجم و جامعی که به صورت مستقیم و توأمان به بررسی رابطه بین هر سه متغیر مذکور پرداخته باشد، صورت نگرفته است. لذا، با توجه به خلاء پژوهشی موجود در این زمینه، مطالعه‌ی حاضر درصدد بررسی این سؤال اساسی است که: آیا بین مهارت‌های مقابله‌ای با خودمهری و هویت فردی دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی شهر کنارتخته در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۰۴ رابطه وجود دارد؟

اهداف پژوهش

اهداف پژوهش حاضر عبارتند از:

۱. بررسی و تعیین رابطه‌ی بین مهارت‌های مقابله‌ای با خودمهری و هویت فردی دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی شهر کنارتخته در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۰۴
۲. بررسی و تعیین رابطه‌ی بین مؤلفه‌های مهارت‌های مقابله‌ای با خودمهری دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی شهر کنارتخته
۳. بررسی و تعیین رابطه‌ی بین مؤلفه‌های مهارت‌های مقابله‌ای با هویت فردی دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی شهر کنارتخته

^۳. Yang

^۴. Abdullah

^۵. Law & Long

^۶. Hasking

۴. بررسی و تعیین تفاوت بین خودمهارى دانش آموزان دختر و پسر دوره ابتدایى شهر كنار تخته
۵. بررسی و تعیین تفاوت بین هویت فردی دانش آموزان دختر و پسر دوره ابتدایى شهر كنار تخته

فرضیه های پژوهش

براساس چارچوب مفهومی و اهداف پژوهش، فرضیه های پژوهش به شرح زیر تدوین شدند:

۱. بین مهارت های مقابله ای با خودمهارى و هویت فردی دانش آموزان دوره ابتدایى شهر كنار تخته در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۰۴ رابطه وجود دارد.
۲. بین مؤلفه های مهارت های مقابله ای با خودمهارى دانش آموزان دوره ابتدایى شهر كنار تخته رابطه وجود دارد.
۳. بین مؤلفه های مهارت های مقابله ای با هویت فردی دانش آموزان دوره ابتدایى شهر كنار تخته رابطه وجود دارد.
۴. بین خودمهارى دانش آموزان دختر و پسر دوره ابتدایى شهر كنار تخته تفاوت وجود دارد.
۵. بین هویت فردی دانش آموزان دختر و پسر دوره ابتدایى شهر كنار تخته تفاوت وجود دارد.

روش شناسی پژوهش

الف) روش پژوهش، جامعه و حجم نمونه

این مطالعه، از نظر هدف و ماهیت، کاربردی است و از نظر نحوه گردآوری داده ها، توصیفی و از نوع همبستگی بوده است. جامعه آماری پژوهش، شامل کلیه دانش آموزان دوره ابتدایى شهر كنار تخته در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۰۴ به تعداد ۶۳۸ نفر (۳۳۱ دانش آموز دختر و ۳۰۷ دانش آموز پسر) بوده است که از این تعداد، ۴۹۹ نفر در مدارس دولتی و ۱۳۹ نفر نیز در مدارس غیر انتفاعی مشغول به تحصیل بودند و با استفاده از روش نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای، ۳۱۲ نفر از آنها (۱۶۵ دختر و ۱۴۷ پسر) به عنوان حجم نمونه انتخاب شده و مورد آزمون قرار گرفتند.

ب) ابزار سنجش

جهت گردآوری اطلاعات، از دو روش کتابخانه ای و میدانی استفاده به عمل آمد. در توضیح، می توان این گونه بیان کرد که به منظور تدوین و نگارش مبانی نظری و همچنین پیشینه ی تجربی پژوهش از روش کتابخانه ای (بهره گیری از کتاب ها، پایان نامه ها، و مقالات فارسی و لاتین) بهره گرفته شد و به منظور سنجش و اندازه گیری رابطه ی بین متغیر مستقل (مهارت های مقابله ای) با متغیرهای وابسته (خودمهارى و هویت فردی) نیز از ابزار پرسشنامه بهره گرفته شد که در ادامه مورد اشاره قرار گرفته اند:

الف) مهارت های مقابله ای. در این مطالعه، به منظور سنجش مهارت های مقابله ای دانش آموزان، از نسخه ی ۴۰ سؤالی مقیاس مهارت های مقابله ای کارور^۷ و همکاران [۱۹]، استفاده شد که این مقیاس برگرفته از مدل لازاروس از استرس و الگوی خودنظم بخشی رفتاری طراحی شده است. این مقیاس، چهار جنبه شامل: مقابله ی متمرکز بر مسأله، مقابله ی متمرکز بر عاطفه، راهبرد کمتر مفید و راهبرد اجتنابی را مورد سنجش قرار می دهد. کارور و همکاران [۱۹]، در سه پژوهش، اعتبار و پایایی این مقیاس را مورد ارزیابی و سنجش قرار دادند. در روش بازآزمایی، ضریب پایایی بازآزمایی، پس از ۶ هفته، برای مقیاس جست و جوی حمایت اجتماعی ابزاری و مقیاس عدم درگیری رفتاری، به ترتیب، برابر با ۰/۷۶ و ۰/۴۲ محاسبه و گزارش شد. در دومین پژوهش، به منظور بررسی و سنجش اعتبار همگرا و افتراقی این مقیاس، مقیاس های مقابله با توجه به زیربنای نظری هر کدام با دیگر آزمون های تشخیصی و شناختی معتبر مورد مقایسه قرار گرفتند و براساس نتایج حاصله از آزمون، این چک لیست، چه به منزله ی ابزاری برای ارزیابی راه های مقابله در مقابل موقعیت های خاص و چه به منزله ی تمایل مقابله ای دارای امتیاز بالایی بود. در ایران، نیز برای نخستین بار، ذوالفقاری و همکاران [۲۰]، این چک لیست را ترجمه و با بهره گیری از

۷. Carver

دیگر مقیاس های مقابله ای مورد تجدید نظر قرار دادند و در نهایت، اعتبار صوری، محتوایی و ملاک این مقیاس را مطلوب گزارش دادند. حسینی و جمشیدی [۲۰]، نیز برای دو خرده مقیاس راهبردهای مسأله مدار و راهبردهای هیجان مدار، به ترتیب، مقدار آلفای کرونباخ را برابر با ۰/۹۱ و ۰/۸۱ محاسبه کردند. آن ها همچنین، برای راهبرد کمتر مفید، ضریب آلفای ۰/۵۹ و برای راهبرد اجتنابی نیز مقدار ضریب آلفای ۰/۷۴ را محاسبه و گزارش دادند.

ب) خودمهاری. به منظور بررسی میزان خودمهاری دانش آموزان از مقیاس خودکنترلی گراسمیک^۸ و همکاران [۹]، استفاده شد که این مقیاس دارای ۲۴ سؤال در خرده مقیاس های شش گانه ی شتاب زدگی، خطرپذیری، راحت طلبی، خودمحوری، ترجیح فعالیت جسمانی و ابراز خشم می باشد و سؤالات مربوط به مقیاس نیز در طیف لیکرت پنج درجه ای (از کاملاً مخالفم = ۱ الی کاملاً موافقم = ۵) توصیف شده است. علیوردی نیا و یونسی [۲۱]، در مطالعه ی خود، روایی این مقیاس را با استفاده از روش نظرسنجی از خبرگان و آزمون تحلیل عاملی تأییدی مورد بررسی قرار داده و روایی را مطلوب گزارش دادند. آن ها همچنین، برای بررسی پایایی این مقیاس از آزمون کرونباخ استفاده کردند و برای کل مقیاس، ضریب آلفای ۰/۹۰ را محاسبه کردند.

ج) هویت فردی. به منظور سنجش میزان هویت فردی دانش آموزان، نیز از مقیاس هویت فردی بردبار بهرامی [۱۲]، استفاده شد که این دارای ۴۰ سؤال در خرده مقیاس های چهارگانه ی هویت هنجاری، هویت تعهدی، هویت اطلاعاتی و هویت اغتشاشی است و سؤالات مربوط به این مقیاس، در طیف لیکرت پنج درجه ای (از کاملاً مخالفم = ۱ الی کاملاً موافقم = ۵) توصیف شده است. بهرامی [۱۲]، روایی صوری، محتوایی و ملاک این مقیاس را با استفاده از دو روش نظرسنجی از خبرگان و تحلیل عاملی تأییدی بررسی و آن را مناسب ارزیابی کرد و برای سنجش میزان پایایی مقیاس، نیز از آلفای کرونباخ استفاده کرد و در نهایت مقدار ضریب آلفای ۰/۸۷ را برای کل مقیاس گزارش داد که مقدار بالا و قابل قبولی بوده است.

ج) روایی و پایایی ابزار پژوهش

در این مطالعه، نیز با استفاده از روش نظرسنجی از متخصصان حوزه ی علوم تربیتی، روایی صوری و محتوایی هر سه مقیاس مذکور مورد تأیید قرار گرفت. پایایی هر سه مقیاس نیز از طریق آزمون کرونباخ مورد سنجش قرار گرفت و ضریب آلفای کرونباخ برای مهارت های مقابله ای، خودمهاری و هویت فردی، به ترتیب، برابر با ۰/۷۶، ۰/۷۸ و ۰/۷۲ به دست آمد که نشان از قابل قبول بودن پایایی ابزار داشت.

د) روش تجزیه و تحلیل داده ها

برای تجزیه و تحلیل داده ها، نیز از آزمون های کولموگروف- اسمیرنف، ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل واریانس چندمتغیره در قالب نرم افزار آماری SPSS۲۳ استفاده شد.

یافته ها

در بخش آمار توصیفی، مشخص شد که از مجموع دانش آموزان مورد مطالعه؛ ۱۶۵ نفر (معادل ۵۳ درصد) را دختران و ۱۴۷ نفر (معادل ۴۷ درصد) را نیز پسران تشکیل داده است. ۱۰۷ نفر از افراد نمونه ی مورد مطالعه (معادل ۳۵ درصد)، در پایه ی تحصیلی ششم مشغول به تحصیل بوده اند که بیشترین درصد را به خود اختصاص داده بودند. سپس، دانش آموزان پایه ی پنجم، دارای بیشترین فراوانی (۱۰۴ نفر) بودند و ۳۳ درصد از مجموع دانش آموزان عضو نمونه را تشکیل می دادند و کمترین فراوانی نیز مربوط به دانش آموزانی بود که در پایه ی تحصیلی چهارم (به تعداد ۱۰۱ نفر) مشغول به تحصیل بودند که ۳۲ درصد از آمار نمونه ی مورد نظر را به خود اختصاص داده بودند. همچنین، از مجموع دانش آموزان مورد مطالعه؛ ۲۲۱ نفر (معادل ۷۱ درصد)

^۸. Grasmick

دارای سن ۱۰ و ۱۱ سال بوده‌اند که بیشترین درصد را به خود اختصاص داده بودند و ۸۷ نفر (معادل ۲۸ درصد) نیز دارای سن ۱۲ سال و بالاتر بوده‌اند. البته، لازم به ذکر است که ۴ نفر (معادل ۱ درصد) از دانش‌آموزان نیز در رده سنی ۸ و ۹ سال قرار داشتند. میانگین متغیر مهارت‌های مقابله‌ای و خرده‌مقیاس‌های چهارگانه (مقابله‌ای متمرکز بر مسأله، مقابله‌ای متمرکز بر عاطفه، راهبرد کمتر مفید و راهبرد اجتنابی)، بالاتر از سطح متوسط قرار داشت و از بین خرده‌مقیاس‌های مذکور، بیشترین و کمترین میانگین - به ترتیب - مربوط به خرده‌مقیاس‌های «مقابله‌ای متمرکز بر عاطفه» و «راهبرد کمتر مفید» بود. میانگین متغیر خودمهارى و خرده‌مقیاس‌های شش‌گانه (شتاب‌زدگی، خطرپذیری، راحت‌طلبی، خودمحوری، ترجیح فعالیت جسمانی و ابراز خشم)، بالاتر از سطح متوسط قرار داشت و از بین خرده‌مقیاس‌های مذکور، نیز بیشترین و کمترین میانگین - به ترتیب - مربوط به خرده‌مقیاس‌های «راحت‌طلبی» و «ترجیح فعالیت جسمانی» بود. میانگین متغیر هویت فردی و خرده‌مقیاس‌های چهارگانه (هویت هنجاری، هویت تعهدی، هویت اطلاعاتی و هویت اغتشاشی)، نیز بالاتر از سطح متوسط قرار داشت و از بین خرده‌مقیاس‌های مذکور، نیز بیشترین و کمترین میانگین - به ترتیب - مربوط به خرده‌مقیاس‌های هویت هنجاری و هویت تعهدی بوده است.

در بخش آمار استنباطی، نیز ابتدا، برای بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها از آزمون کولموگروف-اسمیرنف استفاده گردید و با توجه به سطح معناداری این آزمون که برای کلیه متغیرهای مورد بررسی، بیشتر از میزان خطای قابل پذیرش (۰/۰۵)، بوده است؛ مشخص شد که می‌توان برای آزمون فرضیه‌های مطرح شده، از آزمون‌های پارامتریک بهره گرفت (جدول ۱).

جدول (۱): نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرنف برای برازندگی توزیع نرمال داده‌ها

متغیرها	آماره‌ی کولموگروف-اسمیرنف	سطح معناداری	نتیجه‌ی آزمون
مهارت‌های مقابله‌ای	۰/۰۶۹	۰/۰۶۸	داده‌ها نرمال است.
رفتارهای جرأت‌ورزانه	۰/۰۸۸	۰/۰۸۷	داده‌ها نرمال است.
خودمهارى	۰/۰۸۴	۰/۰۹۶	داده‌ها نرمال است.
هویت فردی	۰/۰۷۵	۰/۱۱۳	داده‌ها نرمال است.

فرضیه‌ی اول: بین مهارت‌های مقابله‌ای با خودمهارى و هویت فردی دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی شهر کنارخته در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۰۴ رابطه وجود دارد.

برای بررسی فرضیه‌ی اول و به منظور تعیین رابطه بین مهارت‌های مقابله‌ای و رفتارهای جرأت‌ورزانه با خودمهارى و هویت فردی دانش‌آموزان، با بهره‌گیری از آزمون ضریب همبستگی پیرسون، به بررسی ضرایب همبستگی بین متغیر مستقل (مهارت‌های مقابله‌ای)، و متغیرهای وابسته شماره‌ی ۱ و ۲ (خودمهارى و هویت فردی) در بین دانش‌آموزان پرداخته شد که داده‌های مربوطه، نشان داد که در سطح معناداری ۰/۰۰۱ که کمتر از سطح معناداری استاندارد (a= ۰/۰۵) می‌باشد، بین مهارت‌های مقابله‌ای با خودمهارى و هویت فردی دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی شهر کنارخته در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۰۴ رابطه‌ی معناداری وجود دارد (جدول شماره ۲).

جدول شماره‌ی (۲): ماتریس همبستگی میان متغیرهای پژوهش

(۱)	(۲)	(۳)
۱		
مهارت‌های مقابله‌ای (۱)		
خودمهارى (۲)	۰/۵۸۳*	۱
هویت فردی (۳)	۰/۵۲۳*	۰/۵۰۱*

* همبستگی در سطح معناداری ۰.۰۰۱ معنادار است.

فرضیه‌ی دوم: بین مؤلفه‌های مهارت‌های مقابله‌ای با خودمهارى دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی شهر کنارتخته رابطه وجود دارد.

جدول شماره‌ی (۳): ضریب همبستگی پیرسون بررسی رابطه‌ی بین مهارت‌های مقابله‌ای با خودمهارى دانش‌آموزان

مؤلفه‌های مهارت‌های مقابله‌ای	خودمهارى	
	تعداد	ضریب همبستگی (r) سطح معناداری (sig)
مقابله‌ی متمرکز بر مسأله	۳۱۲	۰/۵۱
مقابله‌ی متمرکز بر عاطفه	۳۱۲	۰/۵۴
راهبرد کمتر مفید	۳۱۲	۰/۵۳
راهبرد اجتنابی	۳۱۲	۰/۵۵
مهارت‌های مقابله‌ای	۳۱۲	۰/۵۸

براساس نتایج به دست آمده از ضرایب همبستگی بین مؤلفه‌های چهارگانه‌ی مهارت‌های مقابله‌ای با خودمهارى دانش‌آموزان، مشخص شد که در سطح معناداری کمتر از یک درصد، بین مهارت‌های مقابله‌ای (و کلیه‌ی مؤلفه‌های مربوطه) با خودمهارى دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی شهر کنارتخته رابطه وجود دارد.

فرضیه‌ی سوم: بین مؤلفه‌های مهارت‌های مقابله‌ای با هویت فردی دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی شهر کنارتخته رابطه وجود دارد.

جدول شماره‌ی (۴): ضریب همبستگی پیرسون بررسی رابطه‌ی بین مهارت‌های مقابله‌ای با هویت فردی دانش‌آموزان

مؤلفه‌های مهارت‌های مقابله‌ای	هویت فردی	
	تعداد	ضریب همبستگی (r) سطح معناداری (sig)
مقابله‌ی متمرکز بر مسأله	۳۱۲	۰/۵۳
مقابله‌ی متمرکز بر عاطفه	۳۱۲	۰/۵۶
راهبرد کمتر مفید	۳۱۲	۰/۵۱
راهبرد اجتنابی	۳۱۲	۰/۴۹
مهارت‌های مقابله‌ای	۳۱۲	۰/۵۲

براساس نتایج به دست آمده از ضرایب همبستگی بین مؤلفه‌های چهارگانه‌ی مهارت‌های مقابله‌ای با هویت فردی دانش‌آموزان، مشخص شد که در سطح معناداری کمتر از یک درصد، بین مهارت‌های مقابله‌ای (و کلیه‌ی مؤلفه‌های مربوطه) با هویت فردی دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی شهر کنارتخته رابطه وجود دارد.

فرضیه‌ی چهارم: بین خودمهارى دانش‌آموزان دختر و پسر دوره‌ی ابتدایی شهر کنارتخته تفاوت وجود دارد. به منظور آزمون فرضیه‌ی چهارم و تعیین تفاوت بین خودمهارى دانش‌آموزان دختر و پسر، از آزمون تحلیل واریانس چندمتغیره یا MANOVA استفاده گردید که نتایج حاصله از این تحلیل در ادامه آمده است.

جدول شماره‌ی (۵): آماره‌های توصیفی نمرات دانش‌آموزان دختر و پسر در مؤلفه‌های خودمهارى

مؤلفه‌ها	میانگین	انحراف معیار	تعداد
شتاب‌زدگی	۴/۵۴۷	۰/۴۲	۱۶۵
خطرپذیری	۴/۳۱۲	۰/۳۳	۱۶۵

۱۶۵	۰/۳۶	۴/۵۴۱	راحت طلبی	دختران
۱۶۵	۰/۳۸	۴/۴۵۸	خودمحوری	
۱۶۵	۰/۳۰	۴/۱۱۹	ترجیح فعالیت جسمانی	
۱۶۵	۰/۲۹	۴/۱۰۱	ابراز خشم	
۱۴۷	۰/۳۷	۴/۴۴۱	شتاب زدگی	پسران
۱۴۷	۰/۲۸	۴/۵۲۰	خطرپذیری	
۱۴۷	۰/۳۶	۴/۵۱۲	راحت طلبی	
۱۴۷	۰/۳۰	۴/۴۳۰	خودمحوری	
۱۴۷	۰/۴۴	۴/۱۱۰	ترجیح فعالیت جسمانی	
۱۴۷	۰/۳۲	۴/۰۸۹	ابراز خشم	

براساس مندرجات جدول شماره ۵)، که آماره های توصیفی نمرات دانش آموزان دختر و پسر را در مؤلفه های خودمهارى نشان می دهد، مشخص گردید که برای دانش آموزان دختر، میانگین و انحراف معیار برای مؤلفه ی شتاب زدگی، به ترتیب، برابر با ۴/۵۴۷ و ۰/۴۲؛ برای مؤلفه ی خطرپذیری، به ترتیب، برابر با ۴/۳۱۲ و ۰/۳۳؛ برای مؤلفه ی راحت طلبی برابر با ۴/۵۴۱ و ۰/۳۶؛ برای مؤلفه ی خودمحوری برابر با ۴/۴۵۸ و ۰/۳۸؛ برای مؤلفه ی ترجیح فعالیت جسمانی برابر با ۴/۱۱۹ و ۰/۳۰؛ و برای مؤلفه ی ابراز خشم نیز، به ترتیب، برابر با ۴/۱۰۱ و ۰/۲۹ به دست آمده است. برای دانش آموزان پسر، نیز میانگین و انحراف معیار، برای مؤلفه ی شتاب زدگی، به ترتیب، برابر با ۴/۴۴۱ و ۰/۳۷؛ برای مؤلفه ی خطرپذیری، به ترتیب، برابر با ۴/۵۲۰ و ۰/۲۸؛ برای مؤلفه ی راحت طلبی برابر با ۴/۵۱۲ و ۰/۳۶؛ برای مؤلفه ی خودمحوری برابر با ۴/۴۳۰ و ۰/۳۰؛ برای مؤلفه ی ترجیح فعالیت جسمانی برابر با ۴/۱۱۰ و ۰/۴۴؛ و برای مؤلفه ی ابراز خشم نیز، به ترتیب، برابر با ۴/۰۸۹ و ۰/۳۲ به دست آمده است. برای اینکه مشخص شود که آیا تفاوت مشاهده شده در مؤلفه های مذکور و بین دختران و پسران از لحاظ آماری معنادار می باشد یا خیر از تحلیل واریانس چندمتغیره استفاده گردید (جدول شماره ۶).

جدول شماره ۶): اثر پیلاهی برای بررسی تفاوت نمرات دانش آموزان دختر و پسر در مؤلفه های خودمهارى

آزمون چندگانه	ارزش	F	سطح معنی داری
اثر پیلاهی	۰/۰۸۸	۱۴/۲۱۰	۰/۰۰۱

براساس جدول شماره ۶)، مشخص شد که مقدار F محاسبه شده، برابر با (۱۴/۲۱۰) می باشد که از لحاظ آماری معنادار است ($P < ۰/۰۱$). از این رو، بین میزان خودمهارى دانش آموزان دختر و پسر تفاوت معناداری وجود دارد. در ادامه، یافته های به دست آمده از آزمون تحلیل واریانس برای معناداری هر یک از مؤلفه های شش گانه ی خودمهارى آمده است (جدول شماره ۷).

جدول شماره ۷): آزمون تحلیل واریانس برای بررسی تفاوت میانگین های دانش آموزان دختر و پسر در مؤلفه های خودمهارى

متغیرها	منبع تغییرات	مجموع مجزورات	درجه ی آزادی	میانگین مجزورات	F	معنی داری
شتاب زدگی	بین گروهی	۱/۴۴۱	۱	۱/۴۴۱	۶/۱۲۵	۰/۰۰۱
	درون گروهی	۱۱۱/۶۳۲	۳۱۱	۰/۵۵۵		
خطرپذیری	بین گروهی	۶/۶۵۲	۱	۶/۵۹۶	۷/۴۱۴	۰/۰۰۱
	درون گروهی	۱۳۲/۵۸۹	۳۱۱	۰/۸۵۷		
راحت طلبی	بین گروهی	۷/۴۷۸	۱	۸/۲۵۴	۸/۳۲۶	۰/۰۰۱

درون گروهی	۱۰۸/۸۵۴	۳۱۱	۰/۴۱۲		
خودمحوری	۸/۸۵۷	۱	۸/۶۲۳	۶/۲۰۱	۰/۰۰۱
درون گروهی	۱۴۶/۵۶۳	۳۱۱	۰/۸۵۲		
ترجیح فعالیت	۷/۵۴۱	۱	۸/۵۸۷	۷/۲۸۹	۰/۰۵۹
جسمانی	۱۵۸/۲۵۸	۳۱۱	۰/۱۰۲		
ابراز خشم	۶/۲۵۶	۱	۷/۴۵۲	۶/۲۱۴	۰/۰۶۳
درون گروهی	۱۵۲/۲۵۲	۳۱۱	۰/۴۵۲		

براساس مندرجات جدول فوق الذکر، مشخص شد که مقدار F محاسبه شده برای هر کدام از مؤلفه‌های: شتاب‌زدگی (۶/۱۲۵)، خطرپذیری (۷/۴۱۴)، راحت‌طلبی (۸/۳۲۶)، و خودمحوری (۶/۲۰۱) از لحاظ آماری معنادار است ($P < ۰/۰۱$). این در حالی است که مقدار F محاسبه شده برای مؤلفه‌های ترجیح فعالیت جسمانی (۷/۲۸۹) و ابراز خشم (۶/۲۱۴) از لحاظ آماری معنادار نشده است ($P > ۰/۰۱$). از این رو، می‌توان این‌گونه بیان کرد که در مؤلفه‌های «شتاب‌زدگی»، «خطرپذیری»، «راحت‌طلبی» و «خودمحوری» در بین دانش‌آموزان دختر و پسر دوره‌ی ابتدایی شهر کنارتخته تفاوت معناداری وجود داشته است.

فرضیه‌ی پنجم: بین هویت فردی دانش‌آموزان دختر و پسر دوره‌ی ابتدایی شهر کنارتخته تفاوت وجود دارد. به منظور آزمون فرضیه‌ی پنجم پژوهش و تعیین تفاوت بین هویت فردی دانش‌آموزان دختر و پسر، از آزمون تحلیل واریانس چندمتغیره استفاده گردید که نتایج حاصله از این تحلیل در ادامه آمده است (جدول شماره ۸).

جدول شماره (۸): آماره‌های توصیفی نمرات دانش‌آموزان دختر و پسر در مؤلفه‌های هویت فردی

مؤلفه‌ها	میانگین	انحراف معیار	تعداد
هویت هنجاری	۴/۵۸۷	۰/۳۲	۱۶۵
هویت تعهدی	۴/۹۶۵	۰/۳۰	۱۶۵
هویت اطلاعاتی	۴/۲۵۰	۰/۳۶	۱۶۵
هویت اغتشاشی	۴/۳۰۰	۰/۳۴	۱۶۵
هویت هنجاری	۴/۴۱۵	۰/۳۰	۱۴۷
هویت تعهدی	۴/۷۸۴	۰/۳۳	۱۴۷
هویت اطلاعاتی	۴/۶۵۴	۰/۳۵	۱۴۷
هویت اغتشاشی	۴/۲۱۰	۰/۲۹	۱۴۷

براساس مندرجات جدول شماره (۸)، که آماره‌های توصیفی نمرات دانش‌آموزان دختر و پسر را در مؤلفه‌های هویت فردی نشان می‌دهد، مشخص گردید که برای دختران، میانگین و انحراف معیار برای مؤلفه‌ی هویت هنجاری، به ترتیب، برابر با ۴/۵۸۷ و ۰/۳۲؛ برای مؤلفه‌ی هویت تعهدی، به ترتیب، برابر با ۴/۹۶۵ و ۰/۳۰؛ برای مؤلفه‌ی هویت اطلاعاتی برابر با ۴/۲۵۰ و ۰/۳۶؛ و برای مؤلفه‌ی هویت اغتشاشی نیز، به ترتیب، برابر با ۴/۳۰۰ و ۰/۳۴ به دست آمده است. همچنین، برای پسران، نیز میانگین و انحراف معیار، برای مؤلفه‌ی هویت هنجاری، به ترتیب، برابر با ۴/۴۱۵ و ۰/۳۰؛ برای مؤلفه‌ی هویت تعهدی، به ترتیب، برابر با ۴/۷۸۴ و ۰/۳۳؛ برای مؤلفه‌ی هویت اطلاعاتی برابر با ۴/۶۵۴ و ۰/۳۵؛ و برای مؤلفه‌ی هویت اغتشاشی نیز، به ترتیب، برابر با ۴/۲۱۰ و ۰/۲۹ به دست آمده است. برای اینکه مشخص شود که آیا تفاوت مشاهده شده در مؤلفه‌های مذکور و بین دختران و پسران از لحاظ آماری معنادار می‌باشد یا خیر از تحلیل واریانس چندمتغیره استفاده گردید که مشخص شد که مقدار

F محاسبه شده، برابر با (۱۷/۱۴۵) می باشد که از لحاظ آماری معنادار است ($P < 0/01$). در نتیجه، می توان این چنین گفت که بین میزان هویت فردی دانش آموزان دختر و پسر تفاوت معناداری وجود دارد. (جدول شماره ۹).

جدول شماره (۹): اثر پیلایی برای بررسی تفاوت نمرات دانش آموزان دختر و پسر در مؤلفه های هویت فردی

آزمون چندگانه	ارزش	F	سطح معنی داری
اثر پیلایی	۰/۰۷۶	۱۷/۱۴۵	۰/۰۰۱

جدول شماره (۱۰): آزمون تحلیل واریانس برای بررسی تفاوت میانگین های دانش آموزان دختر و پسر در مؤلفه های هویت فردی

متغیرها	منبع تغییرات	مجموع مجزورات	درجه ی آزادی	میانگین مجزورات	F	معنی داری
هویت هنجاری	بین گروهی	۱/۱۰۱	۱	۱/۱۰۱	۵/۴۵۸	۰/۰۰۱
	درون گروهی	۱۱۰/۲۳۵	۳۱۱	۰/۵۵۵		
هویت تعهدی	بین گروهی	۵/۴۵۸	۱	۵/۴۸۹	۷/۴۵۲	۰/۰۰۱
	درون گروهی	۱۵۲/۶۶۶	۳۱۱	۰/۵۶۲		
هویت اطلاعاتی	بین گروهی	۷/۳۶۹	۱	۶/۳۲۱	۷/۳۶۳	۰/۰۷۸
	درون گروهی	۱۲۶/۵۸۲	۳۱۱	۰/۶۲۱		
هویت اغتشاشی	بین گروهی	۷/۵۴۶	۱	۷/۷۴۱	۶/۲۵۱	۰/۰۰۱
	درون گروهی	۱۱۷/۲۱۸	۳۱۱	۰/۵۸۹		

در جدول شماره ی (۱۰)، یافته های به دست آمده از آزمون تحلیل واریانس برای معناداری هر یک از مؤلفه های چهارگانه ی هویت فردی آمده است که براساس مندرجات جدول مذکور، مشخص شد که مقدار F محاسبه شده برای هر کدام از مؤلفه های: هویت هنجاری (۵/۴۵۸)، هویت تعهدی (۷/۴۵۲)، و هویت اغتشاشی (۶/۲۵۱)، از لحاظ آماری معنادار است ($P < 0/01$). اما مقدار F محاسبه شده برای مؤلفه ی هویت اطلاعاتی (۷/۳۶۳) معنادار نبود ($P > 0/01$). از این رو، می توان این گونه بیان کرد که بین مؤلفه های هویت فردی دانش آموزان دختر و پسر (به استثنای مؤلفه ی هویت اطلاعاتی) تفاوت معناداری وجود داشته است.

بحث و نتیجه گیری

هدف از انجام این پژوهش، تعیین رابطه ی بین مهارت های مقابله ای با خودمهارى و هویت فردی دانش آموزان دوره ی ابتدایی شهر کنارترخته بود. نتایج حاصله از آزمون کولموگروف-اسمیرنف، نشان داد که کلیه ی داده ها دارای توزیع نرمال هستند و در نتیجه از آزمون های پارامتریک برای بررسی فرضیه های پژوهش استفاده شد که در ادامه به تفسیر نتایج به دست آمده از پژوهش پرداخته شده است.

در پاسخ به فرضیه ی اول پژوهش، مشخص شد که بین مهارت های مقابله ای با خودمهارى و هویت فردی دانش آموزان دوره ی ابتدایی شهر کنارترخته رابطه ی مثبت، مستقیم و معناداری وجود دارد؛ به این معنی که با هر واحد افزایش در متغیر مهارت های مقابله ای، به همان میزان نیز بر متغیرهای خودمهارى و هویت فردی دانش آموزان افزوده خواهد شد و یا بالعکس. همچنین، طبق این یافته ی پژوهشی، قوی ترین میزان همبستگی، بین مهارت های مقابله ای با خودمهارى در دانش آموزان بوده است. در

همسویی با یافته‌های این فرضیه، مبنی بر وجود رابطه‌ی معنادار بین مهارت‌های مقابله‌ای و خودمهارى دانش‌آموزان؛ عبدالله و همکاران [۱۷]، نشان دادند که بین خودمهارى با استراتژی‌های مقابله‌ای تحصیلی دانش‌آموزان رابطه‌ی معنادارى وجود دارد. در تبیین این یافته، می‌توان گفت که مهارت‌های مقابله‌ای با عملکردهای سه‌گانه‌ای که در درک‌وفهم موقعیت استرس‌زا، استفاده از راهکارهای مناسب و نهایتاً توانایی کنترل هیجان‌ها و عواطف نشأت گرفته از این فشارها دارند، به منظور حل استرس‌های موجود و ارائه دادن راه حل‌های کارآمد و اثربخش، نقش ارزشمندی دارند [۲۲]. از سوی دیگر، در تبیین این یافته، مبنی بر وجود رابطه‌ی معنادار بین مهارت‌های مقابله‌ای با هویت فردی دانش‌آموزان، لازم به ذکر است که هویت انسان‌ها، ساختاری متشکل از تعامل محیط اجتماعی فعلی شخص با باورهای نشأت گرفته از تجارب گذشته‌ی وی می‌باشد [۲۳] و مهارت‌های مقابله‌ای در این زمینه، باعث تسهیل‌سازی دوره‌ی جست‌وجو و کاوش در مرحله‌ی شکل‌گیری هویت گردیده و نیز، به حل‌وفصل سریع‌تر بحران هویت و در نتیجه دستیابی به مرحله‌ی کسب هویت یاری می‌رسانند [۲۴]. نتایج حاصله از مطالعات صورت گرفته در زمینه‌ی ایجاد هویت فردی، در اشخاص گوناگون، مبین آن هستند که افراد با زمینه‌های فکری و اجتماعی متفاوت، تماماً از شکل ثابتی برای شکل‌گیری هویت خود بهره می‌گیرند که به چگونگی بهره گرفتن آن‌ها از مهارت‌های مقابله‌ای در برخورد با مسائل زندگی وابسته است [۲۲].

در پاسخ به فرضیه‌ی دوم پژوهش، مشخص شد که بین مهارت‌های مقابله‌ای (و کلیه‌ی مؤلفه‌های مربوطه: مقابله‌ی متمرکز بر مسأله، مقابله‌ی متمرکز بر عاطفه، راهبرد کمتر مقید و راهبرد اجتنابی) با خودمهارى دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی شهر کنارتخته رابطه‌ی مثبت، مستقیم و معنادارى وجود داشته است؛ به این معنی که با هر واحد افزایش در متغیر مهارت‌های مقابله‌ای (و مؤلفه‌های چهارگانه‌ی آن)، به همان میزان نیز بر خودمهارى دانش‌آموزان افزوده می‌شود و یا بالعکس. همچنین طبق یافته‌های به دست آمده برای این فرضیه، از بین مؤلفه‌های مهارت‌های مقابله‌ای، قوی‌ترین و ضعیف‌ترین میزان همبستگی، به ترتیب، بین راهبرد اجتنابی با خودمهارى و بین مقابله‌ی متمرکز بر مسأله با خودمهارى در دانش‌آموزان بوده است. لازم به ذکر است که در مجموعه‌ی مطالعات داخلی و خارجی پیرامون موضوع حاضر، یافته‌ی مرتبط با این یافته، پیدا نشد. در تبیین این یافته، می‌توان این‌چنین ادعان داشت که مقابله، به مفهوم استفاده از راهبردهای شناختی و رفتاری به منظور کاستن از استرس‌ها و توسعه بخشیدن به مهارت‌های دفاعی می‌باشد [۴]. بنابراین، می‌توان مهارت‌های مقابله‌ای را به عنوان مجموعه‌ای از عملکردها در نظر گرفت که این قدرت را دارند که اشخاص را برای تحمل، پرهیز کردن و یا به حداقل رساندن آثار فشارها یاری دهند [۲۵]. بر این اساس، با توجه به هدف مهارت‌های مقابله‌ای، که یاری رساندن به فراگیران در جهت حرکت کردن از ضعف‌های مهارتی و عدم توانمندی‌ها به سمت مهارت‌های توانمند و برقراری ارتباط اثربخش با دیگران در جامعه می‌باشد [۲۶] و همچنین با توه به اینکه یکی از مهم‌ترین عملکردهای این مهارت، کنترل کردن تنش و استرسی است که از تجربه‌ی فشارها ناشی می‌شود [۲۲]؛ لذا براساس دیدگاه جعفری و همکاران [۱۵]، می‌توان ادعان داشت که میزان بهبودی در تنظیم هیجانات و خودمهارى آن دسته از فراگیران که مهارت‌های مقابله‌ای را دریافت می‌نمایند، بیشتر از فراگیرانی است که در معرض مهارت‌های مقابله‌ای قرار نمی‌گیرند.

در پاسخ به فرضیه‌ی سوم پژوهش، مشخص شد که بین مهارت‌های مقابله‌ای (و کلیه‌ی مؤلفه‌های مربوطه: مقابله‌ی متمرکز بر مسأله، مقابله‌ی متمرکز بر عاطفه، راهبرد کمتر مقید و راهبرد اجتنابی) با هویت فردی دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی شهر کنارتخته رابطه‌ی مثبت، مستقیم و معنادارى وجود داشته است؛ به این معنی که با هر واحد افزایش در متغیر مهارت‌های مقابله‌ای (و مؤلفه‌های چهارگانه‌ی آن)، به همان میزان نیز بر هویت فردی دانش‌آموزان افزوده می‌شود و یا بالعکس. همچنین طبق یافته‌های به دست آمده برای این فرضیه، از بین مؤلفه‌های مهارت‌های مقابله‌ای، قوی‌ترین و ضعیف‌ترین میزان همبستگی، به ترتیب، بین مقابله‌ی متمرکز بر عاطفه با هویت فردی و بین راهبرد اجتنابی با هویت فردی در دانش‌آموزان بوده است. در هم‌راستایی با این یافته، رفعت‌پناه و همکاران [۲۴]، نشان دادند که بین رشد هویت/هدف در زندگی (به عنوان یکی از مهارت‌های چهارگانه‌ی زندگی)، و راهبردهای مقابله‌ای (مسأله‌مدار، هیجان‌مدار و اجتنابی) دانش‌آموزان رابطه‌ی معنادار مثبتی برقرار است. در تبیین این یافته، می‌توان گفت که از یک‌سو، براساس دیدگاه کلایری [۲۷]، بین هویت فردی

دانش‌آموزان با عملکرد تحصیلی و میزان یادگیری آن‌ها رابطه مثبتی وجود دارد و از سوی دیگر، نیز هویت فردی دانش‌آموزان توسط راهبردهای مقابله‌ای مورد استفاده توسط آنان تحت تأثیر قرار می‌گیرد. چراکه، هویت افراد با استرس آنان مرتبط است و احساسات و باورهای منفی در افراد می‌توانند باعث آسیب به هویت‌های فردی در آنان شوند. بر این اساس، روش‌های مقابله با استرس و مهارت‌های مقابله‌ای مورد استفاده در افراد، مانند مثبت‌اندیشی/ منفی‌اندیشی، اجتناب ورزیدن از موقعیت‌های تنش‌زا، یش‌بینی پذیری و غیره در دوران کودکی باعث ایجاد انواع هویت فردی در کودکان می‌گردد [۲۸].

در پاسخ به فرضیه‌ی چهارم، مشخص شد که در مؤلفه‌های «شتاب‌زدگی»، «خطرپذیری»، «راحت‌طلبی» و «خودمحوری» بین دختران و پسران تفاوت معناداری وجود داشته است و در مؤلفه‌های مذکور (به استثنای مؤلفه‌ی خطرپذیری)، دختران بر پسران ارجحیت داشته‌اند (یعنی اینکه نمرات دختران بالاتر از پسران بوده است). ولی در دو مؤلفه‌ی «ترجیح فعالیت جسمانی» و «براز خشم»، تفاوت بین دو جنس معنادار نبوده است. همچنین، شایان ذکر است که بیشترین و کمترین میزان تفاوت، بین دو گروه دختران و پسران، به ترتیب، به مؤلفه‌های «خطرپذیری» و «خودمحوری» مربوط بوده است. در همین راستا، پورثابت [۲۹] و لاو و لانگ [۱۶]، نشان دادند که بین خودمهارى دختران و پسران تفاوت معنادارى وجود داشته است و دختران بر پسران ارجحیت داشته‌اند. اما یافته‌های این فرضیه، با نتایج به دست آمده از پژوهش یانگ و همکاران [۷]، مغایرت داشت. شاید بتوان دلیل این عدم همراستایی را به تفاوت‌های فرهنگی و یا تفاوت در ابزار اندازه‌گیری هر دو مطالعه ربط داد. در تبیین این یافته، می‌توان این‌گونه استدلال کرد که شاید بتوان تفاوت‌های دختران و پسران در مؤلفه‌های سازنده‌ی خودمهارى (از جمله خودمحوری، راحت‌طلبی، خطرپذیری و شتاب‌زدگی) را به تفاوت‌های هورمونی و شخصیتی، انتظارات فرهنگی و الگوهای اجتماعی ربط داد. به طور کلی، پسران در کنترل خشم و دفع انگیزه، خصوصاً در دوران کودکی و نوجوانی، کمی ضعیف‌تر از دختران نشان داده شده‌اند و بیشتر تمایل به خطرپذیری دارند و در مقابل محرک‌های محیطی، واکنش‌های هیجانی تند و خشونت بیشتری از خود بروز می‌دهند. این در حالی است که دختران، خصوصاً به راحت‌طلبی و شتاب‌زدگی گرایش‌های شدیدی دارند و از خطرات اجتناب ورزیده و به میزان بیشتری - نسبت به پسران - خشم خود را مهار می‌کنند.

در پاسخ به فرضیه‌ی پنجم، مشخص شد که بین مؤلفه‌های هویت فردی (به استثنای مؤلفه‌ی هویت اطلاعاتی) در دختران و پسران تفاوت معناداری وجود داشته است که در مؤلفه‌های «هویت هنجاری» و «هویت تعهدی»، نمرات دختران بالاتر از نمرات پسران بود. اما در مؤلفه‌ی «هویت اغتشاشی»، پسران بر دختران ارجحیت داشتند و نمرات بالاتری را کسب کرده بودند. بیشترین و کمترین میزان تفاوت، بین دو گروه دختران و پسران، به ترتیب، به مؤلفه‌های «هویت تعهدی» و «هویت اغتشاشی» مربوط بود. در همین راستا، بابایی و همکاران [۱۰]، نشان دادند که بین هویت‌یابی در دختران و پسران تفاوت معناداری وجود داشته است. در تبیین این یافته‌ی پژوهشی، قابل ذکر است که امروزه، مسأله‌ی هویت و جنبه‌های گوناگون آن (فردی، اجتماعی، ملی، مذهبی، جنسیتی و غیره)، نحوه‌ی شکل‌گیری هویت، ثابت و یا تغییرپذیر بودن آن، و مسائلی از این قبیل؛ در کانون توجه و مطالعه‌ی اندیشمندان و محققان ایرانی و خارجی قرار گرفته است [۱۱] و لذا نقش هویت فردی و اجتماعی در بین دانش‌آموزان ابتدایی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. چراکه، می‌تواند نقش مثبت و یا منفی بسزایی در عملکرد تحصیلی و در نتیجه پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان ایفا کند [۱۳]. می‌توان این‌گونه استدلال کرد که تفاوت‌های بین هویت‌یابی فردی دختران و پسران، می‌تواند به عوامل مختلفی از قبیل تأثیرات فرهنگی، تربیت جنسیتی، و نقش‌های جنسیتی ربط داده شود. به طور کلی در حالی که هویت فردی، مشتمل بر احساس خود، ارزش‌ها، و اهداف فردی است؛ شاید تمرکز پسران بیشتر بر روی هویت فردی در زمینه‌های موفقیت‌های فردی و حرفه‌ای باشد، اما دختران احتمالاً به هویت فردی خودشان در زمینه‌های ارتباطات، احساسات فردی و همدردی، بیشتر اهمیت دهند.

منابع

- [۱] Maltais, C., Duchesne, S., Ratelle, C. F., & Feng, B. (۲۰۱۵). Attachment to the mother and achievement goal orientations at the beginning of middle school: The mediating role of academic competence and anxiety. *Journal of Educational Psychology*, ۱۱(۲), pp ۵۱۷-۵۲۶.
- [۲] Lewis, N. (۲۰۲۰). Education. In A. Kobayashi (Ed.). *International Encyclopedia of Human Geography (Second Edition)* (pp ۶۹-۷۶). Elsevier.
- [۳] قهوه‌ئیان میاندوآب، عاطفه؛ ایزدپناه خانشان، راضیه؛ سلیمانی، رویا. (۱۴۰۱). آسیب‌شناسی رفتارهای پرخطر در بین دانش‌آموزان و بررسی انواع و عوامل مؤثر بر آن، آفاق علوم انسانی، دوره ۶، شماره ۱، صص ۸۵-۹۳.
- [۴] کاکاوند، علیرضا؛ پارسامنش، فریبا. (۱۳۹۵). اثربخشی آموزش مهارت‌های مقابله‌ای بر اضطراب دختران دبیرستانی، علوم رفتاری، صص ۳۳-۴۵.
- [۵] Zhou, P., Yang, XL., Wang, XG., Hu, B., Zhang, L., Zhang, W., Si, H.R., Zhu, Y., Li, B., Huang, CL., Chen, H.D. (۲۰۲۰). A pneumonia outbreak associated with a new coronavirus of probable bat origin. *Nature Mar*, ۵۷۹(۷۷۹۸), pp ۲۷۰-۲۷۳.
- [۶] رضایی صدرآبادی، آرزو؛ افراسیابی، حسین. (۱۴۰۱). شکل‌گیری هویت به مثابه‌ی تمایزخواهی: مطالعه‌ای داده‌بنیاد میان دانش‌آموزان دختر، کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت، دانشگاه هرمزگان، صص ۱۲-۱.
- [۷] Yang, Y-D.Y., Chi-Liang, Z., & Zi-Qing, W. (۲۰۲۴). The relationship between self-control and learning engagement among Chinese college students: the chain mediating roles of resilience and positive emotions. *Original Reserch*, ۱۵(۲۰), pp ۱۲۹-۱۴۲. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1331691>
- [۸] Morrish, L., Rickard, N., Chin, TC., & Vella-Brodrick, D.A. (۲۰۱۸). Emotion regulation in adolescent well-being and positive education. *JHS*. ۱۹(۵), pp ۱۵۴۳-۱۵۶۴.
- [۹] Grasmick, H., Bursik, R., & Arneklev, B. (۱۹۹۳). Reduction in Drunk Driving as a Response to Increased Threats of Shame, Embarrassment, and Legal Sanctions. *Criminology*. ۳۱, pp ۴۱-۶۷.
- [۱۰] بابایی، انیسه؛ کریمیان، آرام؛ سعادت‌مهر، سیدرضا؛ بخشیان، فرشته. (۱۳۹۸). عوامل مرتبط با هویت‌یابی دانش‌آموزان دوره‌ی متوسطه‌ی استان مازندران، دانشکده‌ی بهداشت و انستیتو تحقیقات بهداشتی، دوره ۱۷، شماره ۳، صص ۳۱۷-۳۰۶.
- [۱۱] حقیقتیان، منصور؛ تکه‌اکبرآبادی، پروانه؛ غضنفری، احمد. (۱۳۹۰). هویت ملی و برخی از عوامل تأثیرگذار بر آن در بین دانش‌آموزان دوره‌ی متوسطه در اصفهان، جامعه‌شناسی کاربردی، دوره ۲۲، شماره ۱ (پی در پی ۴۱)، صص ۸۳-۷۰.
- [۱۲] بهرامی، عباس. (۱۳۹۴). تأثیر مشاوره‌ی تحصیلی بر انگیزش تحصیلی، هویت فردی و بهداشت روان در دانش‌آموزان متوسطه پسر شهرستان باوی، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ایلام.
- [۱۳] شهدادی، حمیده؛ ابراهیمی، طاهره؛ اشوغ، سمیه؛ تاج، مهدی. (۱۴۰۲). بررسی و تحلیل نقش هویت فردی و اجتماعی در زندگی و آینده دانش‌آموزان، سومین همایش ملی ایده‌های کاربردی در علوم تربیتی، روانشناسی و مطالعات فرهنگی، بوشهر، <https://civilica.com>
- [۱۴] جوزن، آذر؛ ثناگوی محرر، غلامرضا؛ فردین، محمدعلی. (۱۴۰۰). اثربخشی آموزش مهارت‌های مقابله‌ای بر ترجیح رفتارهای مقابله‌ای دانش‌آموزان بهبود یافته‌ی پاندمیک کرونا (COVID-۱۹)، سبک زندگی اسلامی با محوریت سلامت، دوره ۵، شماره ۲، صص ۲۵۸-۲۵۰.
- [۱۵] جعفری، عیسی؛ کمرزین، حمید؛ علی‌اکبری، مهناز؛ غضنفریان، فریبا. (۱۳۹۶). اثربخشی آموزش مهارت‌های مقابله‌ای بر تنظیم هیجانی نوجوانان بزهکار، دستاوردهای روان‌شناختی، دانشگاه شهید چمران اهواز، دوره ۲۴، شماره ۱، صص ۹۷-۱۱۱.
- [۱۶] جمشیدی، مرضیه‌سادات. (۱۳۹۴). بررسی خودکنترلی در کودکان و نوجوانان، دومین کنفرانس بین‌المللی علوم رفتاری و مطالعات اجتماعی در شهر ترکیه و استانبول، ترکیه، <https://civilica.com>

- [۱۷] Abdullah, S., Farida, A., Nur, F. U. (۲۰۲۲). Examining the Effect of Self-Regulation and Psychological Capital on the Students' Academic Coping Strategies during the Covid-۱۹ Pandemic. *International Journal of Instruction*, ۱۵(۲), pp ۴۸۷-۵۰۰. www.e-iji.net
- [۱۸] Hasking, P. A. (۲۰۰۷). Reinforcement sensitivity, coping, and delinquent behavior in adolescents. *Journal of Adolescence*, ۳۰ (۵), pp ۷۳۹-۷۴۹.
- [۱۹] Carver, C.S. Scheier, M.F. & Weintraub, J.K. (۱۹۸۹). Assessing coping strategies: a theoretically based approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, ۵۶(۲), p. ۲۹۷.
- [۲۰] حسینی، فریده سادات؛ جمشیدی، بهنام. (۱۳۹۳). مقیاس راهبردهای مقابله‌ای دختران فراری و عادی، دانش و پژوهش در روانشناسی کاربردی، دوره‌ی ۱۵، شماره‌ی ۱ (پیاپی ۵۵)، صص ۶۲-۷۲.
- [۲۱] علیوردی‌نیا، اکبر؛ یونسی، عرفان. (۱۳۹۳). تأثیر میزان خودکنترلی بر ارتکاب جرم در میان دانشجویان، راهبرد فرهنگ، شماره‌ی ۲۶، صص ۹۲-۱۱۷.
- [۲۲] غرابی، بنفشه؛ (۱۳۸۷). بحران هویت و مهارت‌های مقابله‌ای (نظریه‌ها و راهبردها)، تهران: قطره.
- [۲۳] رازقی، علیرضا؛ حسین‌چاری، مسعود. (۱۳۸۹). رابطه‌ی وضعیت‌های هویت و مهارت‌های ارتباطی در دانش‌آموزان دبیرستانی عشایری و شهری، پژوهش در نظام‌های آموزشی، دوره‌ی ۴، شماره‌ی ۹، صص ۲۸-۴۸.
- [۲۴] رفعت‌پناه، مدینه؛ پورغلامی، فرزاد؛ سیف، دیبا. (۱۳۹۴). بررسی رابطه‌ی میان مهارت‌های زندگی و راهبردهای مقابله‌ای در دانش‌آموزان، همایش بین‌المللی روانشناسی و فرهنگ زندگی، <https://civilica.com>
- [۲۵] قدرتی‌میرکوهی، مهدی؛ مشعوف‌فرد، نگار. (۱۳۹۶). اثربخشی برنامه‌ی قدرت مقابله بر اختلال نافرمانی مقابله‌ای، مشکلات توجه و مهارت‌های ارتباطی، روانشناسی بالینی، دوره‌ی ۹، شماره‌ی ۲ (پیاپی ۳۴)، صص ۳۶-۴۶.
- [۲۶] رضایی، نورمحمد؛ بهمن، پروین؛ بجانی، حسین. (۱۴۰۱). اثربخشی آموزش مهارت‌های مقابله‌ای بر رفتارهای پرخطرانه، خودکارآمدی و عملکرد تحصیلی نوجوانان، آموزش در علوم انتظامی، دوره‌ی ۱۰، شماره‌ی ۳۸، صص ۴۴-۷۳.
- [۲۷] Claire, H. (۲۰۲۴). Exploring Student Identity in Education: Integrating Theory and Practice for Inclusive Learning Communities. *ISAR Journal of Arts, Humanities and Social Sciences*, pp ۱-۵. at: <https://www.researchgate.net/publication/۳۷۸۶۹۰۵۰۸>
- [۲۸] Brown. R., & Heck. D. (۲۰۱۸). The construction of teacher identity in an alternative education context. *Teach Teach Educ.* ۷۶, pp ۵۰-۵۷.
- [۲۹] پورثابت، مهدی. (۱۴۰۱). بررسی رابطه‌ی بین عملکرد خانواده و خودکنترلی دانش‌آموزان با رفتارهای سازگارانه اجتماعی، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت.